

Reetablering av nedlagt innmarksbeite:

Kan redusere kraftfôrkostnadene med 65 %

Å ta i bruk nedlagte innmarksbeiter til vårbeite for søyer og høstbeite for livsauene kan gi betydelige kutt i kraftfôrkostnadene og en betydelig økning i dekningsbidraget. Dette viser et forskningsprosjekt gjennomført av NORSØK og NIBIO.

Av Martha Ebbesvik og Rose Bergslid (NORSØK) og Lise Grøva, Unni Støbet Lande og Håvard Steinshamn (NIBIO).

Mange sauegarder har knapp tilgang på dyrkamark og beite. Vår- og høstbeiting går ofte ut over avlingsmengde og kvalitet på vinterfôret. Samtidig går mye jordbruksareal ut av drift hvert år. I fylkene Møre og Romsdal og

Trøndelag har 120 700 dekar gått ut av drift fra år 2000 til 2016. Størst nedgang har det vært i Møre og Romsdal, hvor jordbruksarealet er redusert med 12 % i denne perioden. Verdifulle fôrressurser går tapt og kulturlandskap gror igjen.

NIBIO avsluttet i 2017 et forsøk på et nedlagt fellesbeite i Sunndal i Møre og Romsdal for å se om reetablering av nedlagte innmarksbeiter kunne bidra til å snu utviklingen. Det ble satt opp fire-tråders strømgjerde rundt det tidligere fellesbeitet som ikke hadde vært beitet siden 2001. Deretter ble det beitet av sau og hest.

Testet på to eksempelgarder

På bakgrunn av de praktiske kostnadene med gjerding, vedlikehold, flytting av sauer og tilsyn med dyrene fra dette prosjektet ble det så gjort økonomiske beregninger for to såkalte eksempelgarder i Midt-Norge. Eksempelgardene er ikke «virkelige», men beregningene ble basert på gjennomsnitts-



Slik så forsøksfeltet i Sunndal ut etter reetablering...

tall for landsdelen når det gjaldt antall vinterfóra søyer, lammetall, vekter, tap m.m. På det nedlagte beitet i Surnadal slapp vi Kvit Spæl, mens det på «eksempelgårdene» ble brukt tall for NKS. De to «eksempelgårdene» som ble valgt var en middels stor sauegard med 80 daa fulldyrket areal, og en stor sauegard med 170 daa fulldyrket areal. Det er brukt priser og tilskuddssatser som gjaldt høsten 2016.

Gjerdekostnader

Alt innkjøpt utstyr, både stort og smått, arbeidstid og transport av materiell er medregnet i kostnadene. Rydding av trasé og inngjerding av beitearealet med 4-tråders strømgjerde gav en etableringskostnad på 814 kr/daa, eller 87 kr/løpemeter gjerde. Kostnader til drift av beitearealet ble beregnet til 136 kr/daa, eller 14,45 kr/løpemeter gjerde. I driftskostnadene inngår innkjøp av saltsteiner, frakt av dyr, kjøring av drikkevann, arbeid og materiell til vedlikehold, ettersyn tre ganger i uken og transport i forbindelse med vedlikehold og ettersyn. Kjøreavstanden til området var 50 km tur-retur for personene som hadde ansvar for tilsyn og vedlikehold. Det er brukt en timepris på 340 kr/t i beregningene. Alt inkludert og med en kalkulert levetid på 15 år, ble kostnaden for det ekstra innmarksbeitet beregnet til 20,21 kr/løpemeter gjerde eller 190 kr/dekar innmarksbeite. Hvis levetiden på gjerdet ble satt til 20 år ble årlige kostnader redusert til 177 kr/daa innmarksbeite.

Grunnlag for mer og bedre grovfôr

Ved å ta i bruk nedlagte beiteområder kunne arealer hjemme på garden gi grunnlag for bedre grovfôr kvalitet ved tidligere slått. Dermed kunne kraftfôr andelen både i inneførsingsperioden og ved eventuell sluttføring av lam reduseres.

Reduserte kraftfôrkostnadene med 65 (!) %

På de to eksempelgårdene ble kraftfôrkostnadene redusert med hele 65 % (se tabell) etter at det nedlagte innmarksbeitet ble tatt i bruk. Samtidig økte dekningsbidraget med henholdsvis 16 650 og 35 440 kroner.

5 % høyere dekningsbidrag

Søyer og lam gikk fire uker om våren på det reetablerte innmarksbeitet før de ble sluppet til fjells, og livsauene beitet fire uker på arealet om høsten. Dette førte til at dekningsbidraget, inklusiv alle kostnader med inngjerding av ekstra innmarksbeite, ble 5 % høyere enn før på begge gardene. Det er kjent at forlenget vårbeite før



...slik så det ut før forsøkene ble iverksatt.

	Middels stor gard	Stor gard
Areal, daa	80	170
Antall vinterfóra søyer (vfs.)	82	175
Kg sauekjøtt	755	1 665
Kg lammekjøtt	2 520	5 335
Kraftfôrkostnad før, kr	16 950	36 310
DB buskap, før ekstra innmarksbeite =	314 865	650 905
Etter ekstra innmarksbeite:		
Arealbehov innmarksbeite, daa	57	123
Kraftfôrkostnad etter, kr	5 895	12 630
DB buskap, etter reduksjon i kraftfôr	329 190	681 545
+ tilskudd innmarksbeite	13 155	28 075
årlig kostnad innmarksbeite*	10 835	23 275
Sum etter ekstra innmarksbeite, kr	330 515	686 345
Differanse DB i forhold til før, kr	16 650	35 440
Differanse DB i forhold til før, kr	5	5

*Inklusiv arbeidskostnader og 15 års levetid på gjerdet.

fjellbeite har positiv innvirkning på lammevektene. Hvis vi antar at NKS også øker lammevektene med 10 % - slik forsøksdyrene våre (av Kvit Spæl) gjorde - ville trolig differansen i DB økt fra 5 til 9 %.

Best økonomisk resultat ville det blitt hvis man kunne brukt det frigitte arealet hjemme til å øke antall vinterfóra sauer. Men å øke besetningen er i mange tilfeller ikke mulig, ønskelig eller rom for i markedet.

Tilskudd til innmarksbeite - et viktig insitamant

Det er i flere år gitt tilskudd til bruk av innmarksbeite. I våre beregninger dekker tilskuddet de årlige kostnadene med etablering og drift av gjerdet rundt innmarksbeitearealet. Uten dette tilskuddet vil merinntektene med å ta i bruk beitet bli redusert med 73 % på de to eksempelgardene i tabellen. Tilskudd til innmarksbeite er et viktig insitamant for å ta i bruk denne fôrressursen til norsk matproduksjon.

Samtidig vil det bidra til å holde kultur-landskapet åpent.

Mye uutnyttet innmarksbeite

Dette arealet hadde ikke vært i drift som beite på 12 år, før det ble beitet én sesong før registreringene startet. Det var fortsatt igjen en del «gammelt gras» ved oppstart av beiteforsøket i 2014. Regneeksempelet viser at slike «utgatte» areal kan ha stor verdi. Slike areal finnes det mange av rundt omkring i Bygde-Norge. I vårt eksempel kunne fôr kvaliteten og produktiviteten av beitet blitt betydelig bedre med kalking, gjødsling og ugraskontroll. Hvis man får tak i billigere gjerdemateriell og bruker lavere timepris, ville resultatet blitt enda bedre.

Resultatene er hentet fra:

Martha Ebbesvik, Rose Bergslid, Lise Grøva, Unni Støbet Lande og Håvard Steinshamn 2017. *Økonomi i saueholdet ved tilgang på ekstra innmarksbeite. NORSØK rapport nr. 4, 2017.*